

Душан Н. Пророковић¹
Институт за међународну политику и привреду
Београд (Србија)

327::911.3(477)"2022"
Преједни научни рад
Примљен 11/09/2022
Прихваћен 19/09/2022
doi: [10.5937/socpreg56-40102](https://doi.org/10.5937/socpreg56-40102)

ГЕОПОЛИТИЧКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ЕСКАЛАЦИЈЕ УКРАЈИНСКЕ КРИЗЕ²

Сажетак: Оружани сукоб у Украјини започет фебруара 2022. године има и своју геополитичку димензију. Хипотеза која се доказује у овом раду гласи: последице ескалације Украјинске кризе неповратно трансформишу геополитичко окружење и тако индукују обликовање новог светског поретка. Циљ истраживања је сагледавање трендова трансформације геополитичког окружења и, сходно томе, анализа потенцијалних сценарија развоја међународних односа. Истраживање се темељи на теорији структуралног реализма и класичној геополитичкој теорији, а испитивање се спроводи коришћењем метода анализе, синтезе, анализе садржаја и геополитичког обрасца о дуалности таласократског и телурократског концепта.

Кључне речи: Украјинска криза, Русија, геополитичко окружење, светски поредак, мултиполарност

УВОД

Ескалација Украјинске кризе (која, посматрајући из контекста текуће конфронтације, траје од децембра 2013. године) у фебруару 2022. године, а манифестована директним оружаним сукобљавањем руских и украјинских војних снага (у Русији представљена као „специјална војна операција”, а у Украјини, западним земљама и делу других држава као „агресија” и „инвазија”) означила је и почетак великих промена у међународним односима. Несумњиво, након овог догађаја у светској политици више ништа није исто. Консеквенце свега већ су биле јасно уочљиве шест месеци касније. Једноставно, досадашњи поредак је разрушен, а нови ће бити установљен не путем

¹ dusan@diplomacy.bg.ac.rs

² Рад представља део научног и истраживачког ангажовања на пројекту „Србија у савременим међународним односима: стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, економски, правни и безбедносни аспекти” (бр. ОI179029), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

кооперације, него путем конфронтације. Велики број заинтересованих да учествују у изградњи новог поретка (који се најтачније може описати као мултиполаран или полицентричан) и неспремност САД да се одрекну позиције глобалног лидера у једнополарном или уницентричном свету наговештавају да директно оружаном сукобљавање у Украјини не мора да буде и једини рат великих размера који ће се током ове фазе конфронтирања десити. Напетости у источноазијском региону, произведене подизањем тензија у америчко – кинеским односима након посете председнице америчког Конгреса Ненси Пелоси (Nancy Pelosi) Тајвану августа 2022. године, један су од примера који иде у прилог изнетом закључку. Алистер Крук (Alastair Crooke) онеспокајавајуће предвиђа да ескалација Украјинске кризе може бити само фуснота у променама које ће се одиграти (Crooke, 2022). Те промене имаће, односно већ имају и своју геополитичку димензију. Хипотеза која се доказује у овом раду гласи: последице ескалације Украјинске кризе неповратно трансформишу геополитичко окружење и тако индукују обликовање новог светског поретка. Циљ истраживања је сагледавање трендова трансформације геополитичког окружења и, сходно томе, анализа потенцијалних сценарија када се говори о новом светском поретку. Истраживање се темељи на теорији структуралног реализма и класичној геополитичкој теорији, а испитивање се спроводи коришћењем метода анализе, синтезе, анализе садржаја и геополитичког обрасца о дуалности таласократског и телурукратског концепта (Waltz, 1979; Mearsheimer, 2001; Stepić, 2016).

ГЕОПОЛИТИКА И ГЕОПОЛИТИЧКО ОКРУЖЕЊЕ

Александар Дугин (Александр Гельевич Дугин) наводи како је геополитику „боље не поредити са наукама, него са системима наука”, те изводи закључак: „Геополитика је наука како владати” (Dugin, 2004, str. 23–25). И поред тога што је оваквој констатацији претходило дугачко образложење, она донекле делује претенциозно. Али, и поред тога што делује претенциозно, у оваквој констатацији има и истине. Презентован је велики број јасних или конфузних, дужих или краћих дефиниција шта представља геополитика, који су јој циљеви и предмети истраживања. Једне су издржале тест времена, док су друге већ одбачене. Овај појам први је употребио Рудолф Кјелен (Rudolf Kjéllen) још 1916. године представљајући геополитику као „науку о држави као географском организму или појави у простору” (Miletić, 1993, str. 341). Наслањајући се на ову тезу Карл Хаусхофер (Karl Haushofer) указује на разлику између политичке географије и геополитике јер је предмет проучавања политичке географије „држава са гледишта простора”, док је предмет проучавања геополитике „простор са гледишта државе” (Grčić, 2000, str. 38). Посматрање простора с гледишта државе нужно води ка томе да „геополитика функционише увек као стратегијска представа”, што је мишљење Алена Жокса (Alain Joxe). Према њему, „може се сматрати како је геополитика зглоб између војничке представе и политичке представе простора” (Petrović Piroćanac, 2004, str. 147; Joxe, 1990). Разрађујући ово одређење, Чарлс Кегли (Charles Kegley) и Јуџин Виткоф (Eugene Wittkopf) геополитику описују као „теоретску поставку по којој на спољну политику држава утиче њихов положај, природна богатства и физичка околина” (Kegley & Wittkopf, 2004, str. 126). Слично

овом опису, Ијан Маклин (Iain McLean) и Алистер Макмилан (Alistair McMillan) дефинишу је као „приступ политици који наглашава ограничења која на спољну политику имају положај и окружење” (McLean & McMillan, 2003, стр. 220). На овом трагу је и Зоран Петровић Пироћанац, за кога је то

„просторна димензија односа између држава. Ти односи су уређени, у крајњој инстанци, насиљем. Уобичајени геополитички простор је земља. Упркос ономе што нам се чини, простори геополитике су веома различити од оног политичког у коме легитимитет чини регулишући приступ” (Petrović Piroćanać, 2004, стр. 145).

Дакле, геополитичка димензија перцепције или планирања места и улоге једне државе у регионалном или светском поретку подразумева и поимање како сопственог положаја и околине, са својим физичко-географским и друштвено-географским карактеристикама, тако и стратегијских пројекција других актера који могу утицати на непосредно или шире геополитичко окружење. Географски положај, природна богатства и окружење у одређеној мери детерминишу предности и мане, опредељују перцепције изазова, ризика и претњи, те тако утичу на дефинисање спољне и безбедносне политике једне земље. Но, сопствене стратегијске представе, односно војне (стратегијске) и политичке представе простора могу се пројектовати тако да се предности учине већим, а мане мањим, да се елиминишу или амортизују изазови, ризици и претње, те дугорочно осигура безбедност и створи повољнији амбијент за политичку стабилност, економски раст и технолошки развој. За мале државе геополитика је дисциплина која треба да понуди одговор на питање „како преживети” у анархичним међународним односима. За велике силе геополитика је дисциплина која треба да понуди одговор на питање „како управљати” међународним односима у условима константне анархије. Тражење одговора на оба питања неумитно нас враћа на Дугинову оцену да је то „наука како владати”. Свеједно је да ли се та владавина односи на „преживљавање” или на „управљање”.

Просторна димензија спољне и безбедносне политике сваког актера међународних односа неизоставан је део пројектовања сопственог позиционирања према другима. То подразумева интеракције с осталима у окружењу, захваљујући којима се доносе одлуке о уласку у савезе или започињању сукоба, траже се путеви и пречице за остваривање својих интереса (или се запада на странпутице у том послу), креирају се слике о историјским пријатељима и вековним непријатељима, идеализују сопствене врлине и преувеличавају туђе мане (или обрнуто!).

Међусобно општење актера међународних односа (а најважнији актери су државе), који имају и различите, често сукобљене стратегијске представе, али и различите војне, економске и политичке потенцијале моћи, творе геополитичко окружење (дефиниције основних појмова представљене су у [Табели бр. 1](#)).

Геополитички субјекти, дакле, у односу на датост физичко-географских и друштвено-географских фактора своје стратегијске представе артикулишу дефинисањем геополитичких концепција захваљујући којима утичу на геополитичке процесе и тако успостављају геополитички поредак унутар којег могу на најбољи могући начин заштитити или остварити сопствене интересе. Рат у Украјини, иако је то директно сукобљавање руских и украјинских војних снага, суштински представља сучељавање

САД и Русије као геополитичких субјеката с дијаметрално супротним геополитичким концепцијама. Учешће САД (коришћењем НАТО) у овом сучељавању манифестује се бројним конкретним потезима, од наоружавања украјинских снага, преко успостављања санкција против Русије (чиме се жели нарушити руска позиција у међународним односима и ослабити њени потенцијали економске моћи). Геополитичка концепција САД повезана је с континуалним ширењем НАТО на европски исток, чиме се од распада биполарног поретка усмеравао геополитички процес приближавања руским границама и стављања Русије у дефанзивну позицију. На такав начин креирано је геополитичко окружење у ком је Русија имала подређену улогу.

ПРОМЕНА ГЕОПОЛИТИЧКОГ ОКРУЖЕЊА И СВЕТСКИ ПОРЕДАК

Захваљујући таквом геополитичком окружењу током периода постбиполарности успостављена је једнополарна структура светског политичког система. Доминација САД огледала се како на војном и политичком, тако и на економском и технолошком плану. САД су суверено господариле светском политиком (Wohlforth, 1999, str. 7–38). За организовање и усмеравање геополитичких процеса који ће резултирати осигуравањем доминатне позиције у светској политици као инструмент послужило је НАТО. Чврсто везивање европских држава за САД одиграло се интеграцијама у овај војно-политички савез уз усвајање доктринарних докумената које је иницирао званични Вашингтон. Једна од функција НАТО била је да се континуалним ширењем на исток Европе врши константан притисак на Русију.

Мисије САД, у које је био укључен не само НАТО већ су били укључени и остали ваневропски савезници (Аустралија, Нови Зеланд, Јапан, Саудијска Арабија итд.), које су резултирале учвршћивањем присуства на Блиском истоку (Ирак) и Централној Азији (Авганистан), указивале су на то да организовани притисак на Русију не долази само из Европе већ и с других страна (Proković, 2020, str. 246–257). На тај начин се најпре дизајнирала, а затим и одржавала једнополарност. Натерана на дефанзивно постављање, Русија је могла ширити сопствени утицај ван својих граница на лимитираном географском простору и у ограниченом обиму. Преко Организације за колективну безбедност (ОДКБ) и Евроазијског економског савеза у одређеној мери у „руској интересној орбити“ задржани су Белорусија, Казахстан, Јерменија, Таџикистан и Кригизија, али је и с овим земљама Москва имала бројне несугласице у билатералној комуникацији (Askar, 2022; Gusev & Kazantsev, 2015, str. 29–40; Kurakina & Varshova, 2020, str. 137–159). Однос са западноевропским земљама (окупљеним у ЕУ и НАТО) дозвољавао је ширење и јачање руског енергетског присуства, али ништа даље од тога.

Да би се боље разумела геополитичка концепција САД чијом реализацијом је створено за њих повољно геополитичко окружење, неопходно је направити кратак осврт на геополитички образац дуалности таласократског и телурократског концепта. Родоначелник теорије којом се целокупна светска историја сагледава кроз планетарно сучељавање поморских (таласократских) и континенталних (телурократских) сила је

амерички адмирал Алфред Мехен (Alfred Mahan – теоријска поставка представљена у књизи *The influence of Sea Power in history (1660–1783)*, објављеној 1890. године). Према њему, за САД као таласократску силу, а да би остварила превласт на отвореном мору, самим тим и у светској трговини, нужно је да успостави својеврсну „геополитичку анаконду” која би се протезала од Скандинавије на западу до Корејског полуострва на истоку, и да тако лимитира могућности осталих актера да постану поморске силе (Mahan, 1900, стр. 30). Ову тезу најпре је додатно разрадио Халфорд Макиндер (Halford Mackinder) 1919. године, а затим и Николас Спајкмен (Nicholas Spykman) три деценије касније. Макиндерова пројекција је да – *ко влада срцем света, влада светским острвом, а ко влада светским острвом – влада читавим светом*. Светско острво (*World Island*) је простор Евроазије и Африке као компактна копнена целина, а границе срца света (*Heartland*) су Источносибирско море и река Печора, на северу, и Каспијско језеро и Бајкалско језеро на југу. „Срце континента, у смислу региона који се одводњава ка Арктику или унутар Континента, обухвата највећи део Велике низије и највећи део Иранске висеје”, при чему *Велика низија* обухвата „западни Сибир, Туркестан и басен Волге на европској страни” (Mackinder, 2009, стр. 82–83). Прихватајући тезу о важности *Срца света*, Спајкмен ипак наглашава да је за доминацију светском политиком најзначајније контролисати *ободни њосџор* – римленд (*Rimland*) пошто се унутар њега одигравају кључна сукобљавања поморских и континенталних сила. Тај римленд протеже се од Скандинавије, преко дела западне и средње Европе, целокупне источне Европе, Турске, Ирана, Ирака, Авганистана, Пакистана, Индије, југоисточне Азије и Кореје (Spykman, 1942, стр. 15–18). Он се „увија” око Евроазије као *анаконга*, што доводи у везу Спајкменову теорију с ранијим радом адмирала Мехена (Карта др. 1). Након распада Совјетског Савеза Збигњев Бжежински (Zbigniew Brzezinski) указао је на „нову реалност”: римленд се састоји из три дела – западног, јужног и источног, а између њих је *средњи њосџор*, односно – Русија (Brzezinski, 2011, стр. 37). Бжежински посебну пажњу посвећује Украјини и Азербејџану објашњавајући да без контроле над Украјином Русија значајно губи на свом геополитичком постављању, она је тако спречена да транспонује свој утицај западно и практично престаје да буде фактор у европској политици, док Азербејџан описује као чеп на „средњоазијској флаши”.

У таласократској геополитичкој концепцији која се развија од краја деветнаестог века, а потом постаје и концепција САД, Русија је препозната као кључни супарник. Она у том статусу остаје и након распада Совјетског Савеза. Територијално највећа држава на свету, с најразорнијим војним нуклеарним потенцијалом и најзначајнијим природним ресурсима (енергенти, рудна богатства, обрадиве површине, вода) у планетарним размерама, била би сведена на регионалну силу уколико би САД са својим савезницима успеле да успоставе потпуну контролу над римлендом. За испуњење тог циља, овладавање територијом Украјине, а што би се реализовало њеним „усисавањем” у НАТО, од огромног је значаја. То би допринело продужавању фазе једнополарности у светској политици и наставку доминације САД.

ЕСКАЛАЦИЈА УКРАЈИНСКЕ КРИЗЕ КАО ОКИДАЧ ПРОМЕНА ГЕОПОЛИТИЧКОГ ОКРУЖЕЊА

Наравно, овакав приступ САД и њених савезника препознат је у Русији. И такав приступ категоризован је као велика претња. Још 2007. године Владимир Путин је на четрдесет трећој Минхенској безбедносној конференцији (*Münchener Sicherheitskonferenz*) обзнанио заокрет.

„Говор руског председника који је трајао више од сат и по, по директности и повременој оштрини готово је шокирао политичаре навикле на дипломатско изражавање у рукавицама, поготово што је умногоме превазишао све што је до сада виђено – није мало оних који су овај говор упоредили са својевременим лупањем Хрушчова ципелом по говорници Уједињених нација. Путин је говорио о многим проблемима данашњег времена, али ће остати запамћен највише по томе што је оптужио САД за покушај да владају светом, НАТО да провоцира Русију, а ОЕБС да се претвара у вулгарни инструмент који опслужује интересе једне државе или групе држава” (Milinčić, 2007).

Годину дана доцније руководство Русије је с речи прешло на дела признајући једнострано проглашене независности Јужне Осетије и Абхазије након кратке војне интервенције у овом региону. То је представљало и експресан симетричан одговор на америчко подстрекивање косовско-метохијских Албанаца да једнострано прогласе независност у фебруару 2008. године. Након распада Совјетског Савеза Русија је избегавала директне конфронтације са Западом, задовољавала се да њени интереси буду уважени у политичким разговорима о решавању криза у појединим регионима (Балкан, Кавказ, Таџикистан, Молдавија) и учествовала је у имплементацији мировних споразума које су суштински креирале САД ослањајући се на НАТО и ЕУ. Испоставило се, међутим, да такав однос није зауставио ширење НАТО на исток, нити је гарантовао „политичко осамостаљивање” ЕУ: суштинска контрола САД и њихових савезника над римлендом постајала је све директнија, дубља и шира. Упркос стабилизацији прилика унутар земље (завршетак рата у Чеченији, заустављање инфлације, разрачунавање с монополистима који су бесомучно експлоатисали природне ресурсе и брзо се богатали, интензивирање интеграција унутар Евроазијског економског савеза и ОДКБ), Русија је остајала неравноправан актер у међународним односима. Отуда и руске аквизиције на међународном плану (уочљиве након Путиновог говора 2007. године), које је требало да резултирају променом геополитичког окружења (оснивање конфигурација РИК и БРИКС, учесталије стављање вета у Савету безбедности УН, отворена подршка Башару Асаду у Сирији итд.), и све већа заинтересованост за дешавања у непосредном комшилuku (оживљавање идеје о Савезној држави Русије и Белорусије, подршка Партији региона и Виктору Јануковичу у Украјини, покретање заједничких стратешких пројеката с Турском и Казахстаном, интензивирање сарадње са Србијом као једином балканском државом која није имала аспирације за улазак у НАТО) (Proroković, 2018, str. 599–603). Свакако, за САД је то представљало претњу, те је притисак на стварање повољнијег амбијента у Украјини настављен, што се манифестовало избијањем велике унутрашње кризе крајем 2013. године, свргавањем легитимно изабраног председника

два месеца касније, успостављањем нове власти која темељи своју политику на жестоком антируском дискурсу. Украјина је од тада постала поприште на ком се одлучује судбина односа снага у целокупном римленду (Müllerson, 2014, str. 133–143). Од исхода тог сукоба зависило је хоће ли САД са својим савезницима успети да одрже дотадашње геополитичко окружење или ће се стварати ново, за њих неповољније. С Украјином у НАТО Русија добија дугорочни проблем на својим западним границама, како је Бжежински приметио, она неће бити у могућности да транспонује утицај ка Европи (и медитеранском акваторију), опет је натерана на дубоко дефанзивно постављање, без обзира на то што је у међувремену присајединила Крим и остварила фактичку контролу над источним деловима административних области Доњецка и Луганска. „Издацивањем Русије” са „велике шаховске табле” нестаје и важна карика која повезује РИК и БРИКС, те се тако стварају услови за даље одржавање једнополарности.

Посматрајући из геополитичке перспективе, ескалација Украјинске кризе означила је улазак у терминалну фазу у овом сукобљавању САД и Русије. Несумњиво, уследиће промене геополитичког окружења, а од тих промена зависиће и обликовање структуре светског политичког система.

ПОСЛЕДИЦЕ ЕСКАЛАЦИЈЕ УКРАЈИНСКЕ КРИЗЕ И НОВИ СВЕТСКИ ПОРЕДАК

Мартин ван Кревелд (Martin van Creveld) наводи: „Кад је у фебруару 2022. избио руско-украјински рат, био сам убеђен, као и скоро сви западни посматрачи, да ће Руси пропасти у својим циљевима и изгубити рат.” Међутим, четири месеца након почетка сукоба он је преиспитао своје ставове и констатовао: „судећи по све бројнијим гласовима који указују да ће овај рат бити дуг, сада се ради о томе ко најдубље дише и најдуже издржава. А што се тога тиче, шансе Русије нису лоше.” У прилог новом ставу, Ван Кревелд примећује:

„Економске последице рата за Запад су много озбиљније него што се очекивало. Спасити Украјину из канџи Русије је много теже него мисија у Авганистану. На обе стране Атлантика, инфлација је виша него у било ком тренутку од 1980. Посебно у погледу снабдевања енергентима, које Русија све више ускраћује Европи, то прети не само растућом неизвесношћу, већ и реалним сиромаштвом.” Још и додаје: „од просветитељства, Европа је намеравала да постане тврђава слободе, владавине права и правде. Сада поновна јавна конфискација имовине такозваних олигарха многе тера на размишљање. Пре свега: нико не зна шта је то олигарх. Затим: то што су неки олигарси већ дуги низ година у мање-више блиском контакту са Путином не чини их аутоматски злочинцима. На крају: и под претпоставком да су злочинци, није јасно зашто су тако дуго толерисани и сад их прогоне, тек након почетка рата. Да ли можда Запад тако подрива основе да буде заштитник правде?” (Van Creveld, 2022)

Истовремено, Хенри Кисинџер (Henry Kissinger) је у говору на давоском Светском економском форуму (*World Economic Forum*) предложио „да би Украјина требало да уступи територије Русији како би се сукоб окончао” (Sputnik, 2022). Понављајући тезу из 2015. године, Џон Миршајмер (John Mearsheimer) подвукао је како је „суштина да

је Вашингтон играо главну улогу водећи Украјину путем у деструкцију”. Миршајмер закључује да ће историја судити Америци и њеним савезницима врло немилосрдно због њихове изузетно бесмислене политике према Украјини (IN4S, 2022). Консеквенце ескалације Украјинске кризе постале су јасно уочљиве свега неколико месеци након фебруара 2022. године. Наведене оцене о даљем развоју, евентуалним решењима и одговорности уследиле су због тога. Промене геополитичког окружења узрокују и трансформацију структуре светског политичког система. Промене геополитичког окружења индуковане успостављањем новог односа снага у римленду, а што се испојило преузимањем фактичке контроле руских оружаних снага над деловима територије Украјине (административне области Херсонска, Мелитопољска и Запорошка, уз даље војно напредовање на неколико праваца), не могу се завршити само на његовом европском делу. Римленд се протеже нестабилним подручјима (активним и потенцијалним геополитичким жариштима) од Корејског полуострва, преко југоисточне Азије до Блиског истока.

Истискивање америчког присуства на једном делу римленда може допринети истом таквом процесу и на другим деловима, што су дешавања око Тајвана током посете Ненси Пелоси показала. Повлачењем из Авганистана, неуспехом у Сирији, као и балансирањем Турске, која, иако је чланица НАТО, није подржала ставове САД око Украјине, амерички утицај је копнио, а одржавање дотадшње позиције постало је проблематичније, чак у великој мери и немогуће. Концентрисање на Украјину, помоћ украјинским војним снагама и екстремно антируске одлуке подсећају на игру „све или ништа”, при чему „све” и не мора значити превише јер Русија одавно није једини изазивач у међународним односима који се залаже за промену геополитичког окружења, а „ништа” може донети катастрофалне последице, одразити се чак и на унутрашњу стабилност у САД (Kagan, 2021). Међутим, кад је реч о оцени руског војног ангажмана у Украјини, сведочимо до сада невиденој подели у међународним односима на западни и незападни део. Политику ЕУ и НАТО чланица (изузимајући Турску) о санкционисању Русије прате само још Швајцарска, Аустралија, Нови Зеланд, Јапан и Сингапур ([Карта бр. 2](#)). То указује на крупне промене у глобалној геополитици и оцртава где ће се распростирати зона утицаја колективног Запада у мултиполарном свету. Не само да је немогуће или је макар мало извесно да ће САД са ЕУ и НАТО успети да контролишу римленд на начин како су то чинили у последњим годинама двадесетог и првим годинама двадесет првог века већ је таласократска концепција коју су примењивали у регресији, више неће бити употребљива. Како ће се зоне утицаја других значајних актера у појединим деловима света формирати, сасвим је друго питање. Тек, иако војну, економску и политичку моћ „западног блока” не треба потцењивати, мора се истаћи да је не треба ни прецењивати. Геополитичко окружење неповратно се мења, а самим тим мења се и светски поредак.

ЗАКЉУЧАК

Неспремност САД да се одрекну улоге глобалног лидера, настојање да и даље користе НАТО као инструмент за контролу римленда и одржавање старог, једнополарног светског поретка допринели су ескалацији Украјинске кризе. Сукоб, који

је у првим недељама његовог трајања изгледао као још једна у низу конфронтација регионалног карактера, претворио се у катализатор промена у светској политици. У великој мери те промене индукује и обликовање сасвим новог геополитичког окружења, које детерминише истискивање утицаја САД из римленда, регресија таласократске концепције и успостављање новог мултиполарног светског поретка. Најважнија геополитичка последица свега наведеног јесте то што у свету више неће бити једног, доминатног пола способног да намеће решења и усмерава глобалне процесе. То се назире само шест месеци након почетка оружаног сукоба великих размера у Украјини. Како ће се дефинисати нова правила игре у светској политици, колико ће полова бити у новом светском поретку, те који ће се инструменти користити приликом регулисања односа међу њима, за сада је непредвидиво и с великом сигурношћу не може се тврдити. У условима када се геополитичко окружење и светски поредак мењају путем кооперације (као што је било почетком деведесетих година двадесетог века, када је структура светског политичког система трансформисана из биполарне у једнополарну), те ствари су јасније и лакше их је предвидети. Данас се овај процес одвија помоћу конфронтације која је тек започела и дуго ће трајати. Током те конфротације међународни односи ће се мењати, „свет” какав је постојао до фебруара 2022. године више неће постојати. Губитком контроле над римлендом таласократска концепција постаје неупотребљива за одржавање глобалне доминације САД, а аспирације незападних актера да супротстављањем западној политици учествују у обликовању новог светског поретка показују да ће његов карактер бити мултиполаран.

Dušan N. Proroković¹
Institute of International Politics and Economics
Belgrade (Serbia)

GEOPOLITICAL CONSEQUENCES OF THE ESCALATION OF THE UKRAINIAN CRISIS²

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The armed conflict in Ukraine, which began in February 2022, also has its own geopolitical dimension. The hypothesis that is being proven in this paper is: The consequences of the escalation of the Ukrainian crisis irreversibly transform the geopolitical environment and thus induce the formation of a new world order. The aim of the research is to look at the trends in the transformation of the geopolitical environment and, accordingly, to analyze the potential scenarios for the development of international relations. The research is based on the theory of structural realism and classical geopolitical theory, and the study is carried out using the methods of analysis, synthesis, content analysis and geopolitical pattern on the dichotomy of the thalassocratic and tellurocratic concepts.

Keywords: Ukrainian crisis, Russia, geopolitical environment, world order, multipolarity

INTRODUCTION

Escalation of the Ukrainian crisis in February 2022 (observed in the context of the ongoing confrontation since December 2013), manifested by the direct armed confrontation of Russian and Ukrainian military forces (presented in Russia as a “special military operation”, and in Ukraine, Western countries and a number of other states as “aggression” and “invasion”) also marked the beginning of major changes in international relations. Undoubtedly, nothing will be the same in world politics after this event. The consequences of everything were already clearly visible six months later. Simply, the previous order has been destroyed, and the new one will be established not through cooperation, but through confrontation. The large number of actors interested in participating in the construction of a new order (it

¹ dusan@diplomacy.bg.ac.rs

² The paper is part of the scientific and research engagement in the project “Serbia in modern international relations: strategic directions of the development and strengthening of Serbia’s position in international integrative processes – foreign affairs, economic, legal and security aspects” (No. OI179029), funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

is most accurate to describe it as multipolar or polycentric) and the reluctance of the US to give up its position as a global leader in a unipolar or unicentric world indicate that direct armed conflict in Ukraine does not have to be the only large-scale war that will occur during this confrontation phase. Tensions in the East Asian region, produced by raising tensions in Sino-American relations after the visit of the President of the American Congress, Nancy Pelosi, to Taiwan in August 2022 are an example supporting the above-stated conclusion. Alastair Crooke alarmingly predicts that the escalation of the Ukrainian crisis may be just a footnote in the changes that will take place (Crooke, 2022). These changes will have, or already have, their own geopolitical dimension. The hypothesis that is being proven in this paper is: *The consequences of the escalation of the Ukrainian crisis irreversibly transform the geopolitical environment and thus induce the formation of a new world order.* The goal of the research is to look at the trends in the transformation of the geopolitical environment and, accordingly, to analyze potential scenarios when speaking about the new world order. The research is based on the theory of structural realism and classical geopolitical theory and the study is carried out using the methods of analysis, synthesis, content analysis and geopolitical pattern on the duality of the thalassocratic and tellurocratic concepts (Waltz, 1979; Mearsheimer, 2001; Stepić, 2016).

GEOPOLITICS AND GEOPOLITICAL ENVIRONMENT

Aleksandr Dugin (Александр Гельевич Дугин) states that geopolitics “is better not to be compared with sciences, but with systems of sciences”, and draws the following conclusion: “Geopolitics is the science of how to govern” (Dugin, 2004, pp. 23-25). Even though such a statement was preceded by a long explanation, it seems somewhat pretentious. But, despite the fact that it seems pretentious, there is some truth in this statement. A large number of definitions of what geopolitics is, its goals and research subjects have been presented, whether clear or confused, longer or shorter – some have stood the test of time while some have already been discarded. This term was first used by Rudolf Kjéllen in 1916, presenting geopolitics as “the science of the state as a geographical organism or phenomenon in space” (Miletić, 1993, p. 341). Relying on this thesis, Karl Haushofer points out the difference between political geography and geopolitics, because the subject of studying political geography is “the state from the point of view of space”, while the subject of studying geopolitics is “space from the point of view of the state” (Grčić, 2000, p. 38). Observing space from the point of view of the state necessarily leads to the fact that “geopolitics always functions as a strategic play” which is the opinion of Alain Joxe. According to him, “geopolitics can be considered to be the joint between the military view and the political view of space” (Petrović Piroćanac, 2004, p. 147; Joxe, 1990). Elaborating on this definition, Charles Kegley and Eugene Wittkopf describe geopolitics as “a theoretical framework in which the foreign policy of states is influenced by their position, natural resources and physical environment” (Kegley & Wittkopf, 2004, p. 126). Similar to this description, Iain McLean and Alistair McMillan define it as “an approach to politics that emphasizes the constraints placed on foreign policy by position and environment” (McLean & McMillan, 2003, p. 220). Zoran Petrović Piroćanac is also on this trail. For him, geopolitics is

“the spatial dimension of relations between states. These relations are governed, in the last resort, by violence. The usual geopolitical space is the country. Despite what it seems to us, the spaces of geopolitics are very different from the political one in which legitimacy is the regulating approach” (Petrović Piroćanac, 2004, p. 145).

Therefore, the geopolitical dimension of the perception or planning of the place and role of a state in the regional or world order implies the understanding of both - one's own position and environment, with its physical-geographical and socio-geographical characteristics, as well as the strategic projections of other actors that can influence the immediate or wider geopolitical environment. On the one hand, the geographical location, natural resources and environment to a certain extent determine advantages and disadvantages, define the perception of challenges, risks and threats, thus influencing the definition of a country's foreign and security policy. On the other hand, one's own strategic view, i.e., military and political view of space, can be designed in such a way that the advantages are made greater and the disadvantages smaller, in order to eliminate or amortize challenges, risks and threats, and in the long term ensure security and create a more favourable environment for political stability, economic growth and technological development. For small states, geopolitics is a discipline that should offer an answer to the question of “how to survive” in anarchic international relations. For the great powers, geopolitics is a discipline that should offer an answer to the question of “how to govern” international relations in the conditions of constant anarchy. Searching for answers to both questions inevitably brings us back to Dugin's assessment that it is “the science of how to rule”. It does not matter whether that rule refers to “survival” or “governance”.

The spatial dimension of the foreign and security policy of each international relations actor is an indispensable part of projecting one's own positioning towards others. This implies interactions with others in the environment, thanks to which decisions are made about joining alliances or starting conflicts, looking for ways and shortcuts to realize one's own interests (or going astray in that endeavour), creating images of historical friends and centuries-old enemies, idealizing own virtues and exaggerate others' faults (or vice versa!).

The mutual interaction of actors of international relations (and the most important actors are states), which have different, often conflicting strategic ideas, but also different military, economic and political potentials of power, creates a geopolitical environment (definitions of basic terms presented in [Table 1](#)).

Geopolitical subjects, therefore, in relation to given physical-geographical and social-geographical factors, articulate their strategic ideas through defining geopolitical conceptions thanks to which they influence geopolitical processes and thus establish a geopolitical order within which they can protect or realize their own interests in the best possible way. The war in Ukraine, although it is a direct confrontation between Russian and Ukrainian military forces, essentially represents a confrontation between the US and Russia as geopolitical subjects, with diametrically opposed geopolitical conceptions.

The participation of the USA (through NATO) in this confrontation is manifested in a series of concrete moves, from the arming of Ukrainian forces, through the establishment of sanctions against Russia (with the aim of undermining Russia's position in international relations and weakening its potential economic power). The geopolitical conception of the USA is connected with the continuous expansion of NATO to the European east, towards the Russian borders. In this manner, since the collapse of the bipolar world, they have

directed the geopolitical process towards approaching the Russian borders and putting Russia in a defensive position. It was in this manner that a geopolitical environment was created in which Russia played a subordinate role.

CHANGE IN THE GEOPOLITICAL ENVIRONMENT AND THE WORLD ORDER

Thanks to such a geopolitical environment, a unipolar structure of the world political system was established during the post-bipolar period. The dominance of the USA was reflected on the military and political, as well as on the economic and technological level. The USA sovereignly dominated world politics (Wohlforth, 1999, pp. 7-38). NATO served as an instrument for organizing and directing geopolitical processes that will result in it securing a dominant position in world politics. The tight binding of European countries to the USA took place through integration into this military-political alliance with the adoption of doctrinal documents initiated by the official Washington. One of NATO's functions was to exert constant pressure on Russia through its continuous expansion to the east of Europe.

US missions that included not only NATO but also other non-European allies (Australia, New Zealand, Japan, Saudi Arabia, etc.), which resulted in the strengthening of the presence in the Middle East (Iraq) and Central Asia (Afghanistan), indicated that organized pressure on Russia came not only from Europe, but also from other sides (Proroković, 2020, p. 246–257). In this way, unipolarity was first designed and then maintained. Forced into a defensive position, Russia could extend its own influence beyond its borders in a limited geographical area and to a limited extent. Through the Collective Security Organization (CSTO) and the Eurasian Economic Union – Belarus, Kazakhstan, Armenia, Tajikistan and Kyrgyzstan were kept to a certain extent in the “Russian interest orbit”, but Moscow also had numerous disagreements in bilateral communication with these countries (Askar, 2022; Gusev & Kazantsev, 2015, pp. 29-40; Kurakina & Barshova, 2020, pp. 137-159). The relations with Western European countries (united in the EU and NATO) allowed the expansion and strengthening of Russia's energy presence, but nothing further than that.

In order to better understand the geopolitical conception of the USA, the realization of which created a favourable geopolitical environment for this country, it is necessary to make a brief review of the geopolitical pattern of the duality of the thalassocratic and tellurocratic concepts. The forerunner of the theory that sees the entire world history through the planetary confrontation of maritime (thalassocratic) and continental (tellurocratic) powers is American admiral Alfred Mahan (who presented his theoretical position in the book *The influence of Sea Power in history (1660–1783)*, published in 1890). According to him, for the USA as a thalassocratic power, and in order to achieve supremacy on the high seas, and thus also in world trade, it is necessary to establish a kind of “geopolitical anaconda” that would stretch from Scandinavia in the west to the Korean peninsula in the east and, in that way, limit possibilities of other actors to become naval powers (Mahan, 1900, p. 30). This thesis was further developed by Halford Mackinder in 1919, and then by Nicholas Spykman three decades later.

Mackinder's projection is that *who rules the Heartland commands the World-Island; who rules the World-Island commands the world*. The World Island is the area of Eurasia and

Africa, as a compact land unit, and the borders of the heart of the world (Heartland) are the East Siberian Sea and the Pechora River in the north, and the Caspian Lake and Lake Baikal in the south. "The heart of the continent, in the sense of the region draining towards the Arctic or within the continent, includes most of the Great Plain and most of the Iranian Highlands", with the Great Plain including "western Siberia, Turkestan, and the Volga basin on the European side" (Mackinder, 2009, pp. 82-83). Accepting the thesis about the importance of the Heartland, Spykman nevertheless emphasizes that for the domination of world politics it is most important to control the peripheral area - the Rimland, since key conflicts between maritime and continental powers take place within it. That Rimland extends from Scandinavia, through parts of Western and Central Europe, all of Eastern Europe, Turkey, Iran, Iraq, Afghanistan, Pakistan, India, Southeast Asia, and Korea (Spykman, 1942, pp. 15-18). The Rimland "spirals" around Eurasia like an anaconda, which ties Spykman's theory to Admiral Mahan's earlier work ([Map no. 1](#)). After the collapse of the Soviet Union, Zbigniew Brzeziński will point to the "new reality": the Rimland consists of three parts – Western, Southern and Eastern, and between them is the middle area, i.e. – Russia (Brzeziński, 2011, p. 37). Brzeziński pays special attention to Ukraine and Azerbaijan, explaining that, without control of Ukraine, Russia significantly loses its geopolitical position; it is thus prevented from transposing its influence to the West and practically ceases to be a factor in European politics, while describing Azerbaijan as a cork on the "Central Asian bottle".

In the thalassocratic geopolitical conception that has been developed since the end of the nineteenth century, and later became the conception of the USA, Russia is recognized as a key rival, and it maintained that status even after the collapse of the Soviet Union. The territorially largest state in the world, with the most devastating military nuclear potential and the most significant natural resources (energy, mineral wealth, arable land, water) on a planetary scale, would be reduced to a regional power if the USA and its allies managed to establish complete control over the Rimland. For the fulfilment of that goal, mastering the territory of Ukraine, which would be realized by "absorbing" it into NATO, is of enormous importance. This would contribute to the prolongation of the phase of unipolarity in the world politics and the continuation of the US dominance.

ESCALATION OF THE UKRAINIAN CRISIS AS A TRIGGER OF CHANGE IN THE GEOPOLITICAL SURROUNDINGS

Of course, this approach of the USA and its allies is recognized in Russia and categorized as a great threat. Back in 2007, Vladimir Putin announced a shift at the forty-third Munich Security Conference (*Münchener Sicherheitskonferenz*).

"The speech of the Russian president, which lasted more than an hour and a half, by its directness and occasional harshness, almost shocked politicians who are used to suave diplomatic expressions, especially since it far exceeded anything before - there are quite a few of those who compared this speech to the time when Khrushchev was banging his shoe on the podium of the United Nations. Putin spoke of many problems of today, but what he will be most remembered for is his accusing the USA of trying to rule the world,

NATO of provoking Russia, and the OSCE of turning into a ‘vulgar instrument that serves the interests of one state or a group of states’ (Milinčić, 2007).

A year later, Russia’s leadership moved from words to action, recognizing the unilaterally declared independence of South Ossetia and Abkhazia after a brief military intervention in the region. It also represented an express, symmetrical response to the American incitement of the Kosovo-Metohija Albanians to unilaterally declare independence in February 2008. After the collapse of the Soviet Union, Russia avoided direct confrontations with the West and was satisfied that its interests were respected in political discussions on the resolution of crises in certain regions (the Balkans, Caucasus, Tajikistan, Moldova) and participated in the implementation of peace agreements essentially created by the USA, relying on NATO and the EU. It turned out, however, that such a relationship did not stop the expansion of NATO to the east, nor did it guarantee the “political independence” of the EU. The essential control of the USA and its allies over the Rimland became increasingly direct, deeper and wider.

Despite the stabilization of the conditions within the country (the end of the war in Chechnya, stopping of inflation, reckoning with the monopolists who recklessly exploited natural resources and rapidly got rich, the intensification of integration within the Eurasian Economic Union and CSTO), Russia remained an unequal actor in international relations. Hence the Russian acquisitions on the international level (noticeable after Putin’s speech in 2007) which were supposed to result in a change in the geopolitical environment (establishment of RIC and BRICS configurations, more frequent vetoes in the UN Security Council, open support for Bashar Assad in Syria, etc.) and increasing interest in events in the immediate neighbourhood (revival of the idea of the Federal State of Russia and Belarus, support for the Party of Regions and Viktor Yanukovych in Ukraine, launching joint strategic projects with Turkey and Kazakhstan, intensifying cooperation with Serbia as the only Balkan country without any aspirations to join NATO) (Proroković, 2018, pp. 599-603). It certainly posed a threat to the USA, and the pressure to create a more favourable environment in Ukraine continued, which was manifested in the outbreak of a major internal crisis at the end of 2013, the overthrow of the legitimately elected president two months later, and the establishment of a new government that based its policy on fierce anti-Russian discourse. Since then, Ukraine has become the scene where the fate of the balance of power in the entire Rimland is decided (Müllerson, 2014, pp. 133-143). The outcome of that conflict depended on whether the US and its allies would manage to maintain the previous geopolitical environment or whether a new one would be created, less favourable for them. With Ukraine in NATO, Russia gets a long-term problem on its western borders; as Brzeziński noted, it will not be able to transfer its influence towards Europe (and the Mediterranean basin), again it is forced to deep defensive deployment, regardless of the fact that in the meantime it annexed or reunite Crimea and achieved *de facto* control over the eastern parts of the administrative regions of Donetsk and Luhansk. By “ejecting Russia” from the “big chessboard”, the important link connecting the RIC and BRICS also disappears, which creates the conditions for further maintenance of unipolarity.

Viewed from a geopolitical perspective, the escalation of the Ukrainian crisis marked the entry into the terminal phase in this conflict between the US and Russia. Undoubtedly, changes in the geopolitical environment will follow, and the shaping of the structure of the world political system will depend on those changes.

THE CONSEQUENCES OF THE ESCALATION OF THE UKRAINIAN CRISIS AND THE NEW WORLD ORDER

Martin van Creveld states: “When the Russian-Ukrainian war broke out in February 2022, I was convinced, like almost all Western observers, that the Russians would fail in their goals and lose the war”. However, four months after the beginning of the conflict, he reconsidered his views and stated: “Judging by the increasing number of voices indicating that this war will be long, it is now about who breathes the deepest and endures the longest. And as far as that is concerned, Russia’s chances are not bad”. In support of the new position, van Creveld notes:

“The economic consequences of the war for the West are much more serious than expected. Saving Ukraine from the clutches of Russia is much more difficult than the mission in Afghanistan. On both sides of the Atlantic, inflation is higher than at any time since 1980. Especially in terms of energy supplies, which Russia is increasingly withholding from Europe, this threatens not only growing uncertainty, but also real poverty”. He also adds: “Since the Enlightenment, Europe has intended to become a fortress of freedom, rule of law and justice. Now the renewed public confiscation of the property of the so-called oligarchs makes many to think. First of all: nobody knows what an oligarch is. Then: the fact that some oligarchs have been in more or less close contact with Putin for many years does not automatically make them criminals. Finally: even assuming that they are criminals, it is not clear why they were tolerated for so long and are now being persecuted, only after the start of the war. Is it possible that the West is undermining the foundations of being a protector of justice?” (Van Creveld, 2022)

At the same time, in a speech at the Davos World Economic Forum, Henry Kissinger proposed that “Ukraine should cede territories to Russia in order to end the conflict” (Sputnik, 2022). Repeating the thesis from 2015, John Mearsheimer underlined how “the bottom line is that Washington played the main role in leading Ukraine on the path to destruction”. Mearsheimer concludes that history will judge America and its allies very mercilessly for its extremely senseless policy towards Ukraine (IN4S, 2022). The consequences of the escalation of the Ukraine crisis became very noticeable only a few months after February 2022. The aforementioned evaluations on further development, possible solutions and responsibilities followed because of that. Changes in the geopolitical environment also cause a transformation of the structure of the world political system. On the one hand, the changes in the geopolitical environment induced by the establishment of a new balance of power in the Rimland, which was manifested by the assumption of *de facto* control by the Russian armed forces over parts of the territory of Ukraine (administrative areas of Kherson, Melitopol and Zaporozhye, along with further military advances in several directions), cannot end only on its European part. The Rimland stretches across unstable areas (active and potential geopolitical hotspots) from the Korean Peninsula, across Southeast Asia to the Middle East.

Displacing the American presence in one part of the Rimland can contribute to the same process in other parts, as the events surrounding Taiwan during Nancy Pelosi’s visit showed. With the withdrawal from Afghanistan, the failure in Syria, as well as the balancing of Turkey, which, although a NATO member, did not support the US’s position regarding Ukraine, the American influence dried up, and maintaining the previous position became more problematic,

to a large extent impossible. Concentrating on Ukraine, helping the Ukrainian military forces, and extremely anti-Russian decisions remind us of an “all or nothing” game, where “all” does not have to mean too much, because Russia has long been not the only challenger in international relations advocating for a change in the geopolitical environment, and “nothing” can bring catastrophic consequences, affecting even internal stability in the USA (Kagan, 2021).

On the other hand, we are witnessing an unprecedented division in international relations into the Western and non-Western sides, regarding the evaluation of the Russian military engagement in Ukraine. Only Switzerland, Australia, New Zealand, Japan and Singapore follow the policy of the EU and NATO members (excluding Turkey) on sanctioning Russia ([Map no. 2](#)). This indicates major changes in global geopolitics and outlines where the influence of the collective West will spread in a multipolar world. Not only is it impossible or at least somewhat certain that the USA with the EU and NATO will manage to control the Rimland in the way they did in the last years of the twentieth and the first years of the twenty-first century, but the thalassocratic conception that they applied is in regression, it will no longer be usable. How the zones of influence of other significant actors will be formed in certain parts of the world is a completely different question. Although the military, economic and political power of the “Western bloc” should not be underestimated, it must be emphasized that such power should not be overestimated either. The geopolitical environment is changing irreversibly, and thus the world order is changing as well.

CONCLUSION

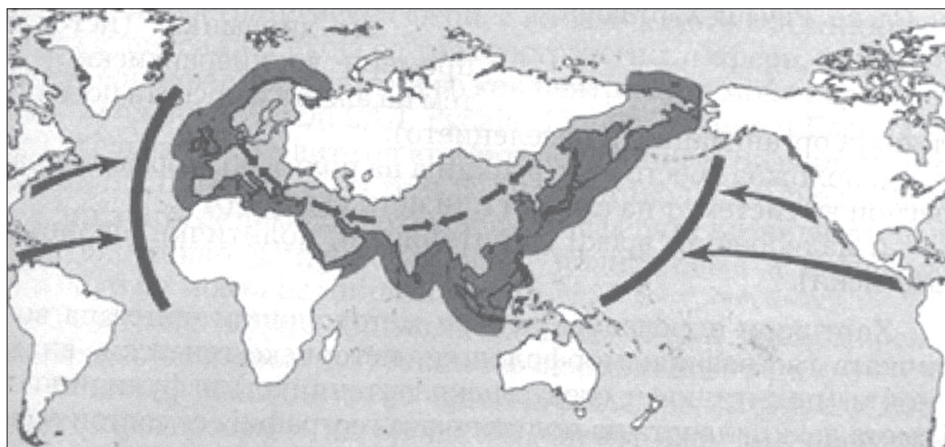
The reluctance of the US to give up its role as a global leader, the effort to continue using NATO as an instrument to control the Rimland and maintain the old, unipolar world order, contributed to the escalation of the Ukrainian crisis. The conflict, which in the first weeks of its duration looked like yet another in a series of regional confrontations, turned into a catalyst for changes in world politics. To a large extent, these changes are induced by the formation of a completely new geopolitical environment, which determines the displacement of US influence from the Rimland, the regression of the thalassocratic conception and the establishment of a new multipolar world order. The most important geopolitical consequence is that there will no longer be one, dominant pole in the world, capable of imposing solutions and directing global processes. This is looming just six months after the start of a large-scale armed conflict in Ukraine. How the new rules of the game in world politics will be defined, how many poles there will be in the new world order, and what instruments will be used to regulate relations between them, is currently unpredictable and cannot be asserted with great certainty. In the circumstances where the geopolitical environment and the world order change through cooperation (as was the case in the early 1990s, when the structure of the world political system was transformed from bipolar to unipolar), then these things are clearer and easier to predict. Today, this process is taking place through a confrontation that has just begun and will continue for a long time. During this confrontation, international relations will change and the “world” as it existed until February 2022 will no longer exist. With the loss of control over the Rimland, the thalassocratic conception becomes unusable in maintaining the global dominance of the USA, and the aspirations of non-Western actors to take part in shaping the new world order by opposing Western politics show that its character will be multipolar.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

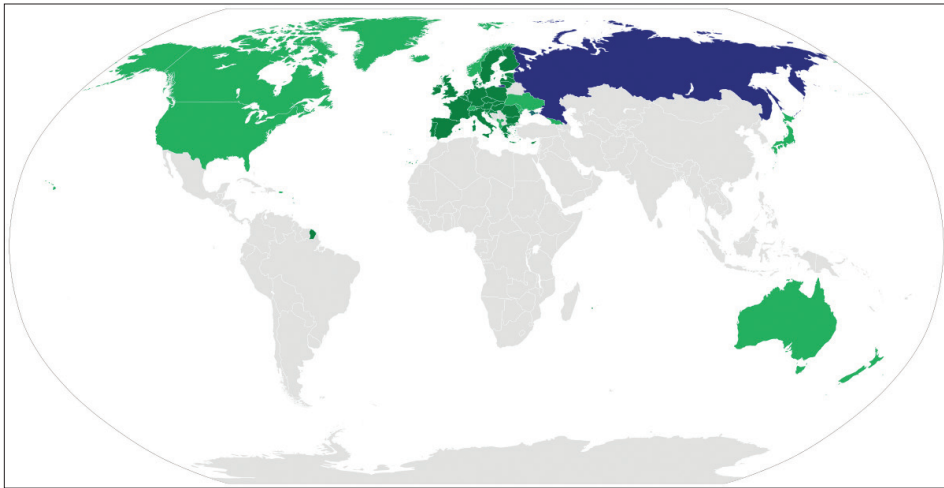
- Askar, A. (2022). The Complexity of Kazakhstan-Russia Relations on Display. *Diplomat*. Available at: <https://thediplomat.com/2022/06/the-complexity-of-kazakhstan-russia-relations-on-display/>
- Brzeziński, Z. (2001). *The Grand Chessboard*. Podgorica: CID. [In Serbian]
- Crooke, A. (2022). The Longer Telegram – Ukraine. *Al Mayadeen*. Available at: <https://english.almayadeen.net/articles/analysis/the-longer-telegram-ukraine>
- Dugin, A. (2004). *The Basics of Geopolitics. Book 1 – The Geopolitical Future of Russia*. Zrenjanin: Ekopress. [In Serbian]
- Grčić, M. (2000). *Political Geography*. Beograd: Geografski fakultet. [In Serbian]
- Gusev L. Yu. and Kazantsev A. A. (2015). Russian-Kazakhstan Relations: Problems and Prospects. *Administrative Consulting*, 2015 (1), 29–40. [In Russian]
- IN4S (23 June 2022). John Mearsheimer: History will judge America and its allies very mercilessly! Available at: <https://www.in4s.net/video-dzon-mirsajmer-istorija-ce-suditi-ameriku-i-njene-saveznike-vrlo-nemilosrdno/> [In Serbian]
- Joxe, A. (1990). *Le cycle de la dissuasion, 1945–1990*. Paris: La Découverte, Presses de la FEDN. [In French]
- Kagan, R. (2021). Our constitutional crisis is already here. *Washington Post*. Available at: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2021/09/23/robert-kagan-constitutional-crisis/>
- Kegley, C. and Wittkopf, E. (2004). *World Politics: Trend and Transformation*. Beograd: Prometej, Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija Ministarstva spoljnih poslova Srbije i Crne Gore. [In Serbian]
- Kilibarda, Z. and Mijalkovski, M. (2006). *Geopolitics and terrorism*. Beograd: Naučna knjiga, Akademija za diplomatiju i bezbednost. [In Serbian]
- Kurakina, S. I. and Barshova, O. A. (2020). On the Occasion of the 20th Anniversary of the Union State of Russia and Belarus: Results, Problems and Prospects. *Perm University Herald. Juridical Sciences*, Issue 47, 137–159. doi:10.17072/1995-4190-2020-47-137-159 [In Russian]
- Mahan, A. (1900). *The Problem of Asia and Its Effects upon International Policies*. Boston: Little, Brown, and Co.
- Mackinder, H. (2009). *Democratic ideals and reality*. Beograd: Metaphysica [In Serbian]
- McLean, I. and McMillan, A. (2003). *The Concise Oxford Dictionary of Politics*. New York: Oxford University Press.
- Miletić, A. (1993). Geopolitics. In: M. Matić (Editor-In-Chief) *Encyclopedia of political culture* (341–345). Beograd: Savremena administracija [In Serbian]
- Milinčić, Lj. (2007). *A cold shower in Munich*. *NIN*, br. 2929, 6–7. [In Serbian]
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton and Company.
- Müllerson, R. (2014). Ukraine: Victim of Geopolitics. *Chinese Journal of International Law*, 13 (1), 133–145. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmu011>

- Petrović Piroćanac, Z. (2004). Geopolitics. In: Z. Petrović Piroćanac (Ed.), *A small glossary of geopolitics* (147). Beograd: Centar za geopolitičke studije “Jugoistok” and Institut za političke studije. [In Serbian]
- Proroković, D. (2020). American geopolitics in contemporary Eurasia: What must be done and can global leadership be preserved? In: B. Stojanović, E. G. Ponomareva (Eds.), *Russia and Serbia in the contemporary world: Bilateral relations, challenges and opportunities* (245–259). Belgrade: Institute of international politics and economics. https://doi.org/10.18485/iipe_ru_sr.2020.ch15
- Proroković, D. (2018). *The Era of Multipolarity*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Sputnik (25 May 2022). Ukraine to cede territory to Russia: Kissinger’s proposal from Davos. Available at: <https://lat.sputnikportal.rs/20220525/da-bi-se-okoncao-sukob-ukrajina-da-ustupi-teritoriju-rusiji-predlog-kisindzera-iz-davosa-1137676449.html> [In Serbian]
- Spykman, N. (1942). *America’s Strategy in World Politics. The United States and the Balance of Power*. New York: Harcourt, Brace and Co.
- Stepić, M. (2016). *Geopolitics – ideas, theories, concepts*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]
- Van Creveld, M. (2022). It is not enough. Five reasons why Russia is winning. *Welt*. Available at: https://www.welt.de/kultur/plus239564719/Krieg-gegen-die-Ukraine-Fuenf-Gruende-warum-Russland-gewinnt.html?fbclid=IwAR3hFiw762li1dV3c_uEAWBx-hknYwn12J9-UcP7dFdix6o9Gi8gR4XYMog0 [In German]
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Long Grove: Waveland Press,
- Wohlforth, W. (1999). The Stability of a Unipolar World. *International Security*, 24 (1), 1999, 5–41.

APPENDIX / ПРИЛОГ

Карта бр. 1: Спајкменов римленд / Map. no 1: Spykman’s Rimland

Карта бр. 2: Државе које су увеле санкције Русији /
Map no. 2: Countries that have imposed sanctions on Russia

Табела бр. 1: Структура геополитичког окружења (према: Kilibarda & Mijalkovski, 2006, str. 18–20) / Table 1: Structure of the geopolitical environment (according to: Kilibarda & Mijalkovski, 2006, pp. 18-20)

геополитички субјекти / geopolitical subjects	државе и недржавни актери који наступају са сопственим геополитичким концепцијама и тако утичу на поредак и процесе / states and non-state actors acting with their own geopolitical conceptions and thus influencing the order and processes
геополитички процеси / geopolitical processes	догађаји који утичу на успостављање поретка, а који могу бити иницирани спровођењем одређених концепција / events that affect the establishment of order, and can be initiated by the implementation of certain conceptions
геополитички поредак / geopolitical order	образац којим се успоставља хијерархија и на тај начин резервише место сваком субјекту у односу на друге / a pattern that establishes a hierarchy and thus reserves a place for each subject in relation to the others
геополитичке концепције / geopolitical conceptions	дугорочне пројекције субјеката усмерене на увећавање моћи и ширење утицаја како би се обликовали процеси и осигурало значајније место у поретку / long-term projections of subjects aimed at increasing power and expanding influence in order to shape processes and ensure a more significant place in the order